

BIULETYN

Centrum Badawczo-Edukacyjnego
Konserwacji Zabytków PWSZ w Nysie

www.centrumkonserwacji.pl

luty 2016

nr 10

Szanowni Czytelnicy!

Oddajemy w Państwa ręce 10 numer naszego Biuletynu. Z jego lektury dowiedzą się Państwo, że Centrum cały czas intensywnie angażuje się zarówno w działalność edukacyjną jak i badawczą. Służymy także wsparciem dla lokalnych instytucji dla zachowania naszych Nyskich zabytków.

Jak zawsze, przedstawiamy również wybrane informacje na temat konserwacji ciekawych obiektów zabytkowych oraz nadchodzących wydarzeń wspierających zachowanie dziedzictwa kulturowego w Polsce.

Polecamy także nasze stałe rubryki: Słowniczek konserwatora oraz Konserwatorskie zdjęcie miesiąca.

Zapraszamy do lektury!

W numerze:

Z życia Centrum

Warsztaty REVITARCH.....	str.1
Badania zawilgocenia – nowa pozycja w ofercie badań CBEKZ.....	str.1
Badania konserwatorskie rzeźb kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w Nysie.....	str.2
Konserwacja zabytków w Polsce <i>Wiadomości zebrane na podstawie wybranych serwisów internetowych.....</i>	str.3
Słowniczek konserwatora.....	str.4
Konserwatorskie zdjęcie miesiąca.....	str.4

Z życia Centrum

Warsztaty Revitarch

Instytut Architektury oraz Biuro Współpracy Międzynarodowej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej wraz z Centrum Badawczo-Edukacyjnym Konserwacji Zabytków w Nysie ma zaszczyt zaprosić studentów

i wykładowców wydziałów architektury do wzięcia udziału w międzynarodowych warsztatach REVITARCH. Warsztaty odbędą się w Nysie w terminie 8-15.04.2016 r.

Głównym tematem warsztatów będzie Rewitalizacja Kompleksu Twierdzy Nyskiej.

REVITARCH jest duchowym spadkobiercą, dobrze przyjętego przez środowisko, Kursu Intensywnego CONSARCH, którego organizatorem była PWSZ w Nysie w latach 2012-2014.

Termin składania aplikacji : 11.03.2016r.

Szczegóły na stronie: <http://www.pwsz.nysa.pl/index.php?p=39&ak=80,5204,0>

Badania zawilgocenia – nowa pozycja w ofercie badań CBEKZ

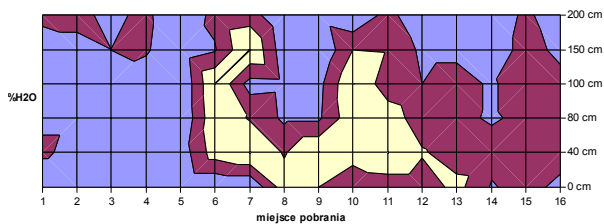
Nadmierne zawilgocenie to, obecnie, problem niemal wszystkich murowanych z cegły budowli zabytkowych. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak izolacji przeciwwodnych i przeciwwilgociowych. Nadmierne zawilgocenie wraz z – zazwyczaj towarzyszącym mu – zasoleniem intensyfikuje procesy korozyjne prowadzące do destrukcji elementów budowli.

Jak czytamy w literaturze: „Zbyt duże zawilgocenie powoduje obniżenie wytrzymałości na ściskanie zarówno cegły jak i zaprawy, szczególnie zaprawy wapiennej, oraz wpływa na zmniejszenie trwałości murów i wpływa na pogorszenie warunków eksploatacyjnych w budynku. Woda zgromadzona w murach stwarza niekorzystny mikroklimat w pomieszczeniach, pogarsza właściwości termoizolacyjne przegród, przyczynia się do stopniowej destrukcji muru, odspajania tynków i powłok malarskich. Duża wilgotność ścian oraz duża wilgotność powietrza wewnątrz pomieszczeń, podwyższona także w wyniku braku

odpowiedniej wentylacji, sprzyja rozwojowi grzybów domowych i pleśniowych, mających negatywny wpływ na zdrowie użytkowników budynków.”¹

Aby wyjść na przeciw rosnącemu zapotrzebowaniu na tego typu badania, zostały zakupione dwa instrumenty: Wilgotnościomierz do materiałów inwazyjny Extech MO100 oraz Pirometr na podczerwień z pomiarem temperatury punktu rosy IR-SCAN-350RH. Przy pomocy pierwszego z tych urządzeń wykonywane są badania typu inwazyjnego, gdyż do dokonania pomiaru konieczne jest włączenie dwóch końcówek pomiarowych w badany materiał. Pirometr służy, zaś, do badań nieinwazyjnych opartych na pomiarze odbitego od badanej powierzchni promieniowania podczerwonego.

Ściana zachodnia
rozkład zawilgocenia

Przykładowa mapa rozkładu zawilgocenia

Wynikiem powyższych badań może być m.in. mapa rozkładu zawilgocenia obrazująca, w którym obszarze istnieje największa kumulacja wilgoci i dzięki temu określić jej źródło, co stanowi podstawę do wydania decyzji o zakresie prac zapobiegawczych.

Badania konserwatorskie rzeźb kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w Nysie

W lipcu 2015r. zostały przeprowadzone badania konserwatorskie czterech monumentalnych rzeźb z nisz fasady głównej kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w Nysie. Celem tych badań była ocena stanu zachowania, analiza przyczyn zniszczeń, określenie techniki i technologii wykonania rzeźb oraz sformułowanie programu prac konserwatorskich na potrzeby planowanej ich konserwacji i restauracji.

Kościół ufundowany przez Karola Ferdynanda Wazę, konsekrowany w 1692 roku, jest orientowany, posiada dwuwieżową fasadę główną, skierowaną w stronę Rynku Solnego. Na osiach wież, na dwóch kondygnacjach, posadowiono w ozdobnych wnękach monumentalne drewniane posągi przedstawiające czterech świętych kościoła katolickiego. Dolne, mierzące ponad trzy metry, figury przedstawiają słynnych franciszkanów: Św. Karola Boromeusza po lewej oraz św. Ferdynanda Kastylijskiego po prawej stronie. Górna kondygnacja mieści zaś dwumetrowe rzeźby założycieli Jezuitów: św. Ignacego Loyolę po lewej oraz św. Franciszka Ksawerego po prawej. Górne rzeźby są, w przeciwieństwie do dolnych, obite blachą miedzianą.

1 Jasięko J., Matkowski Z., *Zasolenie i zawilgocenie murów ceglanych w obiektach zabytkowych – diagnostyka, metodyka badań, techniki rehabilitacji*, Wiadomości Konserwatorskie 14/2003, s. 43-48

Rzeźby są dziełem anonimowym, datowane na przełom XVII/XVIII w. Brak jest informacji na temat ich autorstwa. Można jedynie przypuszczać, że autor lub autorzy wymienionych posągów pochodzą z kręgu rzeźbiarza Krzysztofa Konigera.

Do badań zostały ze wszystkich rzeźb pobrane liczne próbki drewna, blach i gwoździ, warstw malarskich oraz zapraw.

Św. Ignacy Loyola

Św. Franciszek Ksawery

Św. Karol Boromeusz

Św. Ferdynand Kastylijski

Na podstawie przeprowadzonych badań warstw malarskich ustalono, że górne, pokryte blachą, rzeźby dość wcześnie, a może i oryginalnie, mogły zostać pokryte białawą lub miejscami żółtawą warstwą malarską. Na całej powierzchni dolnych figur również występuje warstwa malarska, ale mogła ona zostać nałożona nieco później.

Skład chemiczny i znalezione pigmenty są w stanie dać nieco dodatkowych wskazówek. Zidentyfikowana w próbkach najstarszych warstw biel ołowiowa występowała powszechnie w czasach baroku. Atrybuty rzeźb oraz lamówki szat są złożone.

Na podstawie wyników badań wstępnie sformułowano program prac konserwatorskich zakładający przeprowadzenie konserwacji technicznej i czynności takich jak impregnacja drewna dolnych rzeźb, a także zabiegów estetyzujących w odniesieniu do wszystkich, a szczególnie górnych, rzeźb.

2 Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. 7, Województwo opolskie. pod red. Tadeusza Chrzanowskiego i Mariana Korneckiego, Warszawa: Polska Akademia Nauk. Instytut Sztuki, 1963

Informacje w tym dziale zostały opracowane na podstawie portali internetowych:

www.naukawpolsce.pap.pl, www.skz.pl, www.icomos-poland.org

Zabytki z Pól Grunwaldzkich po konserwacji

Zakończyła się konserwacja 100 najciekawszych zabytków pozyskanych w czasie badań archeologicznych w ubiegłym oraz 2014 roku na Polach Grunwaldzkich.

"Wśród nich przede wszystkim wymienić trzeba te, które bez wątpliwości związane są z bitwą pod Grunwaldem - groty strzał i hełtów, fragmenty głowni broni białej, żelźca toporów i siekier, ostrogi i ich fragmenty czy elementy rękawicy pancernej. Ponadto do konserwacji trafiły także niemal wszystkie numizmaty - zarówno te, pochodzące ze średniowiecza, jak i starsze z okresu wpływów rzymskich oraz współczesne do czasów II wojny światowej"- wymienia dr Piotr A. Nowakowski, kierownik działu archeologiczno-historycznego Muzeum w Słębarku.

Konserwacja została przeprowadzona przez mgr Mariusza Rychtera z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. "Zabiegi te miały na celu zatrzymanie procesów destrukcji, które zagrażały zabytkom oraz usunięcie z nich śladów już dokonanych uszkodzeń. W przypadku zabytków żelaznych poddane zostały kąpieli w roztworze kwasu octowego i kwasu taninowego, a następnie pokryte specjalnym preparatem konserwującym. Zabytki z miedzi przeszły elektrolizę, kąpiel w roztworze benzotriazolu w alkoholu etylowym oraz pokrycie preparatem konserwującym, zaś przedmioty srebrne jedynie kąpiel w kwasie octowym. Oczywiście na kolejnych etapach zabytki były także oczyszczane mechanicznie zgodnie z doraźnymi potrzebami"- wyjaśnił dr Nowakowski.

Zaznaczył, że muzealników cieszy również odnalezienie przedmiotów świadczących o kontaktach handlowych Imperium Romanum z mieszkańcami okolicznych terenów, o czym świadczą rzymskie numizmaty, a także wzbogacenie wiedzy o walkach na terenie Pól Grunwaldu w czasie I i II wojny światowej dzięki militariom pochodzącym z tego okresu.

Muzeum Bitwy pod Grunwaldem przewiduje prezentację zakonserwowanych zabytków na tegoroczną Noc Muzeów - z 16 na 17 maja.

Konferencja i wystawa konserwatorska

Z okazji 25 lat działania Ogólnopolskiej Rady Konserwatorów Dziel Sztuki przy Zarządzie Głównym ZPAP, w Warszawie, w Promie Kultury Saska Kępa, w dniach 26-27 kwietnia 2016 roku odbędzie się konferencja stanowiąca środowiskowe spotkanie konserwatorów dziel sztuki.

Dodatkowo, w dniach 21 kwietnia – 10 maja 2016 roku, wydarzeniu będzie towarzyszyć wystawa konserwatorska opracowana przez organizatora, która będzie prezentować fotografie najciekawszych nadesłanych realizacji konserwatorskich w ujęciu przekrojowym (różnego rodzaju obiektów).

Termin składania zgłoszeń abstraktu referatu lub komunikatu oraz przesyłania zdjęć obiektów do udziału w wystawie ubiega 15 lutego 2016 r. Zgłoszenia uczestnictwa bez czynnego udziału w konferencji, jak referat czy wystawa, przyjmowane są do 5 marca 2016 r.

Więcej informacji na stronach Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków: <http://www.skz.pl/>.

Szkoła letnia PKN ICOMOS

Polski Komitet Narodowy
Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków

ICOMOS

W 2015 roku Polski Komitet Narodowy ICOMOS zainauguował cykliczne spotkania specjalistów zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego. Cykl odbywa się pod nazwą Szkoła Letnia PKN ICOMOS.

Celem spotkań jest przedstawienie najbardziej aktualnej problematyki ochrony dziedzictwa, wymiana doświadczeń i poznanie najważniejszych działań konserwatorskich prezentowanych w różnych miejscach Polski, w których dzieją się rzeczy ważne dla ochrony i konserwacji zabytków. Pierwsza edycja Szkoły Letniej PKN ICOMOS odbyła się w dniach 20 - 22 lipca 2015 r. w Szczecinie.

Tegoroczne spotkanie odbędzie się w dniach 6 - 8 lipca 2016 r. w Gdyni, której władze samorządowe zechciały być gospodarzem i współorganizatorem Szkoły Letniej. Niezwykle sprzyjającą okolicznością są znakomite dokonania konserwatorskie na terenie Gdyni, w tym uznanie w 2015 r. śródmieścia Gdyni za Pomnik Historii.

Tematem wiodącym będzie: Ochrona i konserwacja architektury modernistycznej oraz wartościowanie historycznej architektury.

Propozycja udziału w Szkole Letniej jest adresowana przede wszystkim do ludzi młodych - specjalistów różnych profesji zajmujących się ochroną dziedzictwa, dla których będzie to okazja do nabycia nowej wiedzy i doświadczeń, które wykorzystają w swojej pracy przy zabytkach.

Kandydaci muszą mieć podstawową wiedzę i pewne doświadczenie zawodowe. Propozycja adresowana jest nie tylko do członków PKN ICOMOS, ale do wszystkich osób aktywnie działających w obszarze ochrony i konserwacji zabytków, które chcą poznać na miejscu najnowsze dokonania konserwatorskie. Sprzyjać temu będzie możliwość aktywnego udziału wszystkich uczestników oraz omawiania i dyskusowania na bieżąco przedstawianych problemów.

Udział jako prowadzący w Szkole Letniej w Gdyni potwierdzili samorządowcy, badacze, konserwatorzy i projektanci działający obecnie na Wybrzeżu. Aktywny udział wezmą także zaproszeni specjaliści z PKN ICOMOS.

Po więcej informacji, odsyłamy na stronę: <http://www.icomos-poland.org/>

Patyna – grynspan szlachetny, śniedz , cienka warstwa najczęściej niebiesko-zielonkawego koloru, pokrywająca wyroby z miedzi i jej stopów, np. dachy kościołów, rzeźby z brązu itp. Chemicznie jest zasadowym węglanem miedzi i chroni głębsze warstwy przed korozją. Tworzy się naturalnie pod wpływem wilgoci i czynników atmosferycznych. Wytwarza się ją również sztucznie na przedmiotach dekoracyjnych z miedzi i jej stopów poprzez zanurzenie lub powlekanie odpowiednimi roztworami chemicznymi.

Trąd cynowy, zaraza cynowa to proces przekształcania się wyrobu cynowego z formy stałej w proszek w temperaturze poniżej 13°C i im temperatura jest niższa tym proces niszczenia jest szybszy. Następuje wtedy proces przejścia cyny z postaci stałej odmiany beta w proszek tj. odmianę alfa.

Bruniowanie, oksydowanie to specjalna odmiana czernienia stali, stosowana w wykańczaniu powierzchni broni myśliwskiej, kowalstwa artystycznego, polegająca na wytworzeniu cienkiej warstewki czarnych tlenków w wyniku powlekania powierzchni gorącym olejem i spalaniem go w wysokiej temperaturze.

Niello z łac. nigellus czarniawy – technika złotnicza popularna szczególnie w średniowieczu, polegała na wypełnianie ryty i wypełnianie zagłębień rysunku czarną

pasta składającą się z mieszaniny siarczków ołowiu, miedzi, srebra i boraksu. Po wypolerowaniu uzyskiwano czarny lub szary kontur rysunku na metalu.

Trybowanie inaczej repusowanie, wyklepywanie – rodzaj obróbki blach metalu znany od starożytności, pozwalający nadawać kształt płaskorzeźby bądź rzeźby, poprzez wyklepywanie blach za pomocą młotków repuserskich i puncy.

Tombak – mosiądz, stop miedzi z cynkiem, niekiedy dodatkiem cynku, o kolorze żółtozłotym często imitującym złoto, stosowany do produkcji tanich ozdób jubilerskich i imitacji złota.

Pasywacja – proces chemiczny lub elektrochemiczny nadający metalowi pasywność, czyli zmniejszenie szybkości korozji metalu lub całkowite jej zahamowanie, np. pasywację stali przeprowadza się niskoprocentowym roztworem kwasu ortofosforowego.

Emalia – technika zdobienia wyrobów metalowych znana już od Bizancjum polegająca na pokrywaniu wybranych miejsc na wyrobach metalowych wielobarwnymi szkliwami które po stopieniu w wysokiej temperaturze dawały barwne szkliste powłoki, działające ozdobnie jak i ochronnie antykorozyjnie.

Konserwatorskie zdjęcie miesiąca

Niniejsze zdjęcie jest to obraz z mikroskopu optycznego próbki z rzeźby św. Ferdynanda Kastylijskiego znajdującej się w niszy fasady kościoła Wniebowzięcia NMP w Nysie. Próbka została pobrana z kuli ziemskiej trzymanej przez świętego.

Obserwacja próbki w świetle widzialnym, przy pomocy mikroskopu optycznego, jest pierwszym etapem badań analitycznych. Pozwala ona na poznanie jej struktury, stanu zachowania oraz - co jest ważne dla dalszych badań przy pomocy mikroskopu skaningowego - rozróżnienie warstw barwnych występujących w próbce. (Dla przypomnienia: obraz elektronowego mikroskopu skaningowego jest czarno-biały.)

W tym przypadku możemy zaobserwować, że na warstwie białej zaprawy obecna jest warstwa złocenia.